

Francesc de Carreras

El jove Javier Pradera

M'ha estranyat l'escassa, o gairebé nul·la, repercussió en el debat públic del llibre sobre Javier Pradera que ha publicat l'historiador Santos Juliá (*Camarada Pradera*, Galàxia Gutenberg, Barcelona, 2012). Es tracta d'un volum sobre els anys joves, els de militància al PCE, de qui després va ser gran editor i analista polític, encapçalat per un brillant estudi de 150 pàgines a càrrec de Juliá, completat per 300 més de records, memòries, documents i escrits.

Per als interessats a conèixer l'ambient intel·lectual i polític de Madrid als anys cinquanta, el gir del PCE cap a la reconciliació nacional després de la substitució de la Pasionaria per Carrillo, l'acció política i el debat teòric que va conduir a les expulsions del partit de Claudín, Semprún i Vicens, així com la formació de la personalitat de Javier Pradera en aquests temps de la seva joventut, es tracta d'un llibre de lectura obligatòria. També als seduïts per la figura de Jorge Semprún quan encara no era escriptor, sinó militant clandestí a Madrid, el llibre els resultarà revelador. Per tot plegat m'ha sorprès que l'aparició de tal volum no hagi suscitat encara el debat polític i intel·lectual que mereix.

El Pradera estudiant de Dret li serveix a Santos Juliá per aturar-se a donar unes pinzellades sobre la universitat madrilenya de l'època i, en especial, descriure la tasca de l'Institut d'Estudis Polítics, en principi un simple focus de doctrina totalitària però que sota la direcció de Javier Conde, i amb els límits normals en l'època, es converteix en lloc de trobada, estudi i ensenyament de molts solvents acadèmics en la matèria que van obrir les ments de joves estudiosos que van deixar de combregar amb les idees del règim i aviat es van rebel·lar contra l'establishment.

Igual que en altres camps –com la literatura, l'art, la filosofia o el cinema–, els anys cinquanta no van ser per a certes elits dedicats a l'estudi de les idees políti-

F. DE CARRERAS, catedràtic de Dret Constitucional de la UAB

ques, el dret, la història, la sociologia o l'economia, un erm intel·lectual completament aïllat del món, sinó un temps estrany en el qual determinats personatges, oficialment franquistes, van afavorir o van tolerar una relativa obertura cap a les idees i doctrines liberals, demòcrates i socialistes que circulaven en el nostre en-

ÓSCAR ASTROMUJOFF

torn cultural. Pradera i els seus amics –Múgica, Tamames, Auger, Muguerza, i tants d'altres– es van aprofitar d'aquestes aixetes incontrolades per anar formant-se en doctrines que, si bé eren diverses, convergien en un punt: totes demostraven que Espanya constituïa una anomalia a l'Europa Occidental.

Bona part del llibre està dedicat a l'evolució del PCE en aquells anys, un aspecte central en la recomposició de les forces antifranquistes. En efecte, l'oposició al règim, delmada en la postguerra per una duríssima repressió, fins al 1956 va ser molt ineficaç, situada entre la nostàlgia de la República i els conflictes personals de l'exili. La política comunista de reconciliació nacional va suposar una decisiva inflexió. No només plantejava l'amnistia legal

i moral de vencedors i vençuts com una manera de liquidar el dur llast del passat sinó que també permetia l'acostament dels comunistes a la resta de forces per a així poder constituir-se en el seu principal motor.

Allà el paper de Pradera a Madrid va ser clau perquè la seva figura encarnava la reconciliació mateixa: el pare i l'avi van ser afusellats pels republicans en les primeres setmanes de la guerra, procedia de família basca de classe alta, amb un oncle carnal diplomàtic i alt cap del Movimiento, primer de la seva classe a la universitat, militar per oposició al Cos Jurídic, casat amb una filla de Sánchez Mazas i... significat membre del partit comunista. Va trobar el seu àlter ego en el clandestí Jorge Semprún, àlies Federico Sánchez, nét d'Antonio Maura i el seu cap més directe al partit, amb qui va mantenir amistat i discrepàncies notòries, molt ben documentades al llibre.

La política de reconciliació nacional va conduir el PCE a propugnar la unitat amb les altres forces polítiques, una estratègia encertada, a parer meu l'única intel·ligent, que va donar els seus fruits des dels anys seixanta fins a la transició però que estava basada en uns supòsits pretesament científics, basats en el marxisme leninisme i en les lleis de la dialèctica. La lectura del debat, tant en el resum

que en fa Juliá com en l'encreuament de cartes i documents entre Pradera i Semprún, és testimoni d'un profund buit conceptual. Diuen que Pradera encara es preguntava al final de la seva vida què era el capitalisme monopolista, un dels punts centrals d'aquella política. Si un, en llegir el debat, aplica el sentit de l'humor pot passar una estona extraordinàriament divertida.

En aquests anys de joventut, Javier Pradera ja es mostra tal com va ser fins al seu final: una persona amb llibertat de criteri, estudiós i culte, realista en política, a qui agradava més la influència que el poder, moralment íntegre tant en el pla intel·lectual com personal. Els documents d'aquest llibre així ho mostren i Santos Juliá ho destaca.●

Pilar Rahola

Un berenar

M'avanço a la majoria, emparada en l'inesperat privilegi d'una tarda a Cadaqués. Ventura Pons ens convida a un passí privat de la seva nova pel·lícula i el petit espai que ens acull es converteix en l'escenari d'insòlites emocions, que compartim amb passió. Acaba de dirigir una pel·lícula única, de les que queden marcades en vermell en la biografia d'un director, feta sense cap altra concessió que la que imposa el mestratge i un profund sentit de la bellesa. És gairebé una antipel·lícula, perquè l'eix central és un llarg diàleg entre tres persones que prenen el te. Però sent pura paraula el seu ritme és vertiginós i captiva l'atenció amb sorprenent magnetisme. Sols es tracta del relat cinematogràfic d'un berenar a Ginebra i, tanmateix, inclou un univers de records, memòria, tragèdia i esperança, la vida sencera. No exagero si dic que és una de les pel·lícules més delicioses i emocionants que he vist en molt de temps. I per bé que encara no està en cartellera (sembla que la veurem a TV3, esperem que aviat), he sentit la necessitat de començar a fer boca.

Sens dubte hi ha trampa, perquè la

És una pel·lícula rodona que retrata l'intens volcà que batejava en el cos fràgil de la gran Rodoreda

força del relat no neix de l'atzar, sinó dels que protagonitzen la pel·lícula, la profunditat intel·lectual dels quals traspassa la frivolitat del temps. Fa anys Ventura va llegir a *Els escenaris de la memòria*, de Josep Maria Castellet, un breu apunt d'un dia a Ginebra conversant amb Mercè Rodoreda. Castellet comentava que després del relat habitual de la guerra i l'exili, Rodoreda s'havia obert més del previsible. I amb aquesta escassa informació, resumida en poques línies, Ventura va bussejar per totes les grans entrevistes fetes a l'escriptora, des de Montserrat Roig fins a Maria Aurèlia Capmany, passant per Lluís Permanyer o Joaquín Soler Serrano, buscant què era aquest "relat habitual" de la seva memòria tràgica. I paraula a paraula va anar omplint aquest fragment de vida de l'escriptora, que Castellet havia resumit. Tot el que diu la protagonista de la pel·lícula (encarnada per una Vicky Peña immensa) ho ha expressat Rodoreda en algun moment, però mai ningú no l'havia convertit en un diàleg complet.

I és així com la pantalla es va omplir dels seus amors i desenganys per Armand Obiols, els seus somnis trencats, la seva infantesa feliç, els seus dies de fugida per la França bombardejada, amagant-se dels avions àvids de carn humana, el seu dramàtic exili, la seva Catalunya closa en les parets de la seva casa de Ginebra, la seva obsessió literària, el seu idioma, l'essència mateixa del seu ésser català. No hi ha una sola paraula que sobri i no hi ha un sol moment que canisi. És una pel·lícula rodona perquè retrata amb mestria l'intens volcà que batejava en el cos fràgil de la gran Rodoreda. Imprescindible per entendre la seva obra, també ho és per gaudir de la dona que es va amagar darrere d'ella. Pura literatura convertida en pel·lícula pura.●

DEBAT. El futur de la universitat / **Benjamín Suárez Arroyo**

Un canvi i alguna cosa més

La universitat pública té un problema seriós. En l'última dècada ningú no ha estat capaç d'enfrontar-se amb decisió a les amenaces que l'envolten, malgrat que són ben conegudes per tothom. El principal escull sorgeix paradoxalment dels bons moments que viu acadèmicament i científicament, que li impedeixen de prendre decisions: si una cosa va bé, per què canviar-la?

Fins fa poc els possibles canvis causaven grans temors en les institucions, ja que auguraven una desestabilització interna, amb menors cotes de creixement i perills de supervivència per a algunes universitats, centres o estudis. O alimentaven pors individuals derivades d'uns re-

queriments que es preveien molt més exigents. La crisi està resolent aquelles incògnites, encara que està portant les universitats públiques per tortuosos camins que anuncien destinacions poc encoratjadores.

A les universitats els passa el mateix que a altres serveis públics i fins i tot que a la societat en el seu conjunt. Objectius i estructures antigues, bombolles financeres, corporatives i sectorials, creixements poc sòlids i, en definitiva, unes eufòries col·lectives que han anat engrandint el problema. Però és molt difícil dissenyar un canvi profund en una institució o en un país quan la nostàlgia domina els plantejaments de futur.

Les universitats públiques han de canviar, però hauran de fer-ho tenint molt present que necessitaran més recursos, ja

que les assignacions públiques seran cada vegada més limitades. Això crearà situacions noves que només superaran si els membres de la comunitat universitària es comprometen amb el canvi i aporten tot el seu esforç personal per obtenir els diners necessaris. Alguns hi veuen seriosos perills de mercantilització, potser en no considerar les noves regles que l'economia del coneixement està creant per relacionar el sector públic amb el privat. En qualsevol cas, serà també imprescindible que els sistemes econòmics i la societat civil participin en el finançament de les universitats públiques (col·laboracions, patrocinis o donacions) sense més pretensions que contribuir al desenvolupament del coneixement, qüestió clau per dinamitzar l'economia i per incrementar la competitivitat dels sistemes productius.●

B. SUÁREZ ARROYO, catedràtic de la Universitat Politècnica de Catalunya